
El mosquiter pàl·lid (*Phylloscopus bonelli*) i el mosquiter groc petit (*Phylloscopus collybita*) al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac

Tomàs Ballesteros Salla i
Artur Degollada Solar

ECOIMA - Associació per a l'estudi de l'ecologia
i el medi ambient

Resum

Mitjançant transectes lineals en diferents ambients del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac es comptabilitzen mensualment dues espècies de mosqueters (*Phylloscopus collybita*, *P. bonelli*) reproductors. S'aporten dades sobre fenologia i abundàncies en els diferents hàbitats. Les màximes densitats de mosqueters pàl·lids a Sant Llorenç del Munt es donen als boscos de ribera (20,7-11,7 mosqueters/10 ha), a les pinedes de pi blanc amb alzinars (14,1 ocells/10 ha) i a pinedes de pi roig i pi pinassa (11,9 ocells/10 ha). El mosquiter groc petit és menys abundant i assoleix densitats màximes als boscos de pi blanc i alzina amb brolla (2,4 mosqueters/10 ha). Defuig les zones obertes i els boscos de ribera per nidificar. Per contra durant l'hivern assoleix abundàncies màximes de 20,9 mosqueters/10 ha als boscos de ribera.

Paraules clau

Mosquiter pàl·lid, mosquiter comú, fenologia, abundàncies

Resumen

El mosquitero papialbo (*Phylloscopus bonelli*) y el mosquitero común (*Phylloscopus collybita*) en el Parque Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac

Mediante transectos lineales en diferentes ambientes del Parque Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac se contabilizan mensualmente dos especies de mosquiteros (*Phylloscopus collybita*, *P. bonelli*) reproductores. Se aportan datos sobre fenología y abundancias en los diferentes hábitats. Las máximas densidades de mosquiteros papialbos en Sant Llorenç del Munt se dan en los bosques de ribera (20,7-11,7 mosquiteros/10 ha), en las pinedas de pino carrasco y encina (14,1 aves/10 ha) y pinedas de pino silvestre y pino salgareño (11,9 aves/10 ha). El mosquitero común es menos abundante y alcanza densidades máximas en los bosques de pino carrasco y encina con maleza (2,4 mosquiteros/10 ha). Rehuye las zonas abiertas y los bosques de ribera para nidificar. Por contra durante el invierno llega a abundancias máximas de 20,9 mosquiteros/10 ha en los bosques de ribera.

Palabras clave

Mosquitero papialbo, mosquitero común, fenología, abundancias

Abstract

Bonelli's warbler (*Phylloscopus bonelli*) and chiffchaff (*Phylloscopus collybita*) in Sant Llorenç del Munt i l'Obac Nature Park

By means of linear transects in different areas of Sant Llorenç del Munt i l'Obac Nature Park, monthly counts are taken of two breeding species of warblers (*Phylloscopus collybita* and *P. bonelli*). New data is provided on their phenology and frequency in each habitat. The maximum densities of Bonelli's warbler in Sant Llorenç del Munt are to be found in riparian forests (20.7-11.7 birds/10 ha), Aleppo pine forests with holm oaks (14.1 birds/10 ha) and Scots pine and black pine forests (11.9 birds/10 ha). The chiffchaff is less common, reaching maximum densities in Aleppo pine and holm oak forests with brushwood (2.4 birds/10 ha). In the breeding season it avoids open areas and riparian forest, whereas in the winter it reaches maximum densities of 20.9 birds/10 ha in riparian forest.

Keywords

Bonelli's warbler, chiffchaff, phenology, frequency

Introducció

A Espanya trobem sis espècies nidificants de mosqueters: el mosqueter pàl·lid (*Phylloscopus bonelli*) que és estival i es troba repartit per bona part de la península, el mosqueter comú o groc petit (*Phylloscopus collybita*) que es localitza especialment pel nord-est d'Espanya, el mosqueter ibèric (*Phylloscopus brehmii*) amb una distribució per la meitat septentrional, el mosqueter groc gros o de passa (*Phylloscopus trochilus*) i el mosqueter xiulaire (*Phylloscopus sibilatrix*) molt més escassos i situats només en alguns punts del nord d'Espanya (serralada Cantàbrica i Pirineus), i per últim el mosqueter canari (*Phylloscopus canariensis*) que només es localitza a les illes Canàries. De forma accidental es poden veure altres espècies de mosqueters: *Phylloscopus proregulus*, *Phylloscopus inornatus*, *Phylloscopus trochiloides*, *Phylloscopus schwarzi* i *Phylloscopus fuscatus*.

Metodologia

L'estudi s'ha realitzat al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, des del gener fins al desembre de 1995.

Per conèixer l'abundància de mosqueters i l'estructura de la comunitat d'ocells durant tots els mesos de l'any en els diferents biòtops i comparar la composició ornítica de la primavera i l'hivern, s'ha utilitzat el mètode dels transsectes lineals IKA (índex quilomètric d'abundància). Es basa en la realització d'itineraris en què s'anoten tots els ocells vistos o sentits en una banda de 50 metres d'amplada, paral·lela a la trajectòria de la progressió. En aquests tipus de censos lineals es diferencien els ocells detectats dins de la banda dels 50 metres (DB) dels controlats fora d'aquesta (FB).

Els transsectes lineals es van realitzar en els biòtops més representatius i homogenis del Parc, com són l'alzinar muntanyenc, les codines i cims rocosos, la brolla, la pineda de pi pinassa i pi roig, la pineda de pi blanc, la roureda de roure de fulla gran, el bosc de ribera i conreus, i per últim les pinedes de pi blanc i conreus de secà. El nombre de transsectes que es van efectuar a cada ambient va ésser d'un al mes, comptabilitzant-se un total de 84 transsectes lineals i més de 117 quilòmetres recorreguts.

Les taules de fenologia s'han fet a partir de les dades de tots els transsectes de tots els ambients del Parc.

Mosqueter pàl·lid

El mosqueter pàl·lid és una espècie forestal termòfila que prefereix per niar aquells indrets més assolellats. Ocupa una gran varietat d'hàbitats forestals des del nivell del mar fins als 1.500 o 2.000 m. Se'l troba a rouredes, fagedes, alzinars i pinedes, i a més, pot ocupar boscos de repoblació.

Els primers exemplars que arriben a Catalunya ho fan cap a final de març, mentre que la població nidificant no s'hi instal·la fins a final d'abril. La reproducció s'inicia el mes de maig. Fan el niu al sòl del bosc i hi dipositen uns cinc ous. No es coneixen segones postes. El retorn cap als seus quarters d'hivernada s'inicia al començament d'agost i es perllonga fins a mitjan setembre (Carrera, 1983; Ferrer, 1986). Els mosqueters pàl·lids que crien a la península Ibèrica hivernen a l'Àfrica tropical al llarg del límit del

Sàhara, a la zona compresa des del Senegal fins al llac Txad, i que limita al sud amb Nigèria i Camerun.

A l'àrea de Sant Llorenç del Munt els primers mosqueters pàl·lids hi arriben durant el mes de març, a partir d'aquí el nombre d'ocells va augmentant fins al juny quan s'assoleix el màxim poblacional. A partir de juliol comença a donar-se una baixada important que arriba fins al setembre.

Abundàncies

Es calcula que a Espanya la població nidificant està entre 1.100.000 i 2.700.000 de parelles (Purroy, 1997). Les densitats més altes (superiors a 10 ocells/10 ha) es donen a rouredes de roure de fulla gran (*Quercus pyrenaica*) de la serra de Gredos (Sánchez, 1991), i a alzinars, rouredes de roure de fulla gran i avetoses de pinsap d'Andalusia (Antúñez *et al.*, 1989). A pinedes de pi roig (*Pinus sylvestris*) dels Pirineus (Purroy, 1974) i del Sistema Central i a boscos mixtos de Cazorla s'assoleixen densitats de 3 i 6 ocells/10 ha. Valors més baixos, de fins a 2 ocells/10 ha els trobem a rouredes de roure de fulla gran de Palència, savinoses (*Juniperus thurifera*) del Sistema Ibèric, rouredes de roure de fulla petita (*Quercus faginea*) de Salamanca i pinedes de repoblació dels Montes de Toledo.

Taula 1. Densitat de mosqueters pàl·lids durant la primavera (ocells/10 ha) a diferents ambients d'Espanya.

Ambients Espanya	Primavera
Rouredes de roure de fulla gran (serra de Gredos)	10
Alzinars, rouredes de roure de fulla gran, pinsaps (Andalusia)	10
Pinedes de pi piner (serralada Prelitoral Catalana)	5,9
Pinedes de pi roig (Pirineus, Sistema Central)	3-6
Rouredes de roure de fulla gran (Palència)	2
Savinoses (Sistema Ibèric)	2
Rouredes de roure de fulla petita (Salamanca)	2
Pinedes de repoblació (Montes de Toledo)	2

Taula 2. Densitat de mosqueters pàl·lids durant la primavera (ocells/10 ha) al P.N. de Sant Llorenç del Munt.

Ambients Sant Llorenç del Munt	Primavera
Bosc de ribera i conreus de regadiu	11,7 - 20,7
Pineda de pi blanc amb alzinar i brolla	14,1
Bosc de ribera i conreus de secà	6,9
Codines i cims rocosos	6
Roureda de fulla gran	5,9
Alzinar amb pi blanc i conreus de secà	5,5
Alzinar muntanyenc	1,6 - 2,9

Segons dades del programa SACRE (*seguimiento de aves comunes reproductoras en España*) desenvolupat per SEO BirdLife durant els darrers cinc anys, ambdues espècies de mosqueters han tingut un increment positiu en llurs poblacions reproductores (Del Moral, 2001). A la zona de Sant Llorenç del Munt les màximes densitats reproductores es donen en ambients forestals molt ben es-

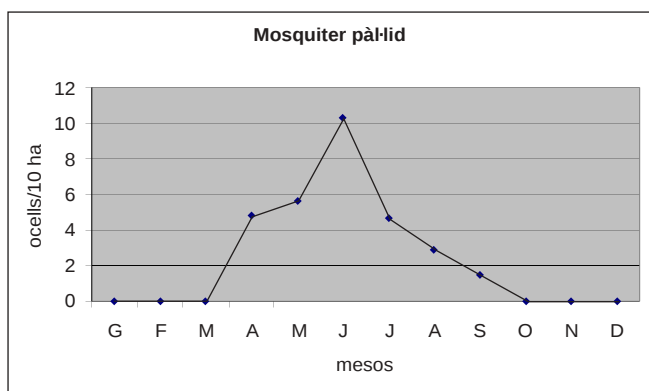

Figura 1. Fenologia del mosquiter pàl·lid a la zona de Sant Llorenç del Munt.

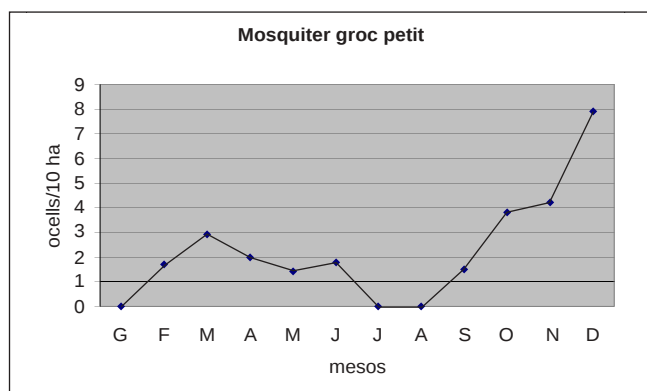

Figura 2. Fenologia del mosquiter groc petit a la zona de Sant Llorenç del Munt.

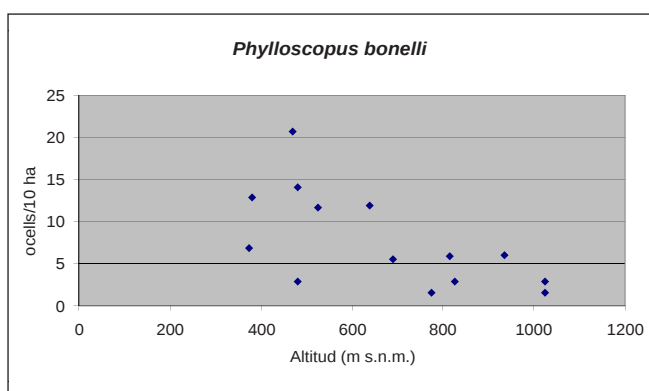

Figura 3. Relació entre l'abundància de mosqueters pàl·lids i l'altitud.

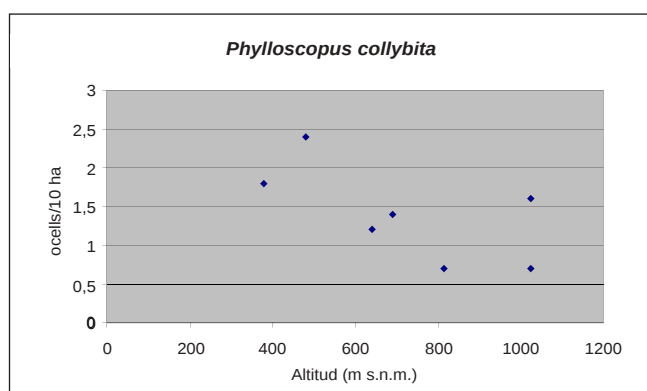

Figura 4. Relació entre l'abundància de mosqueter groc petit i l'altitud.

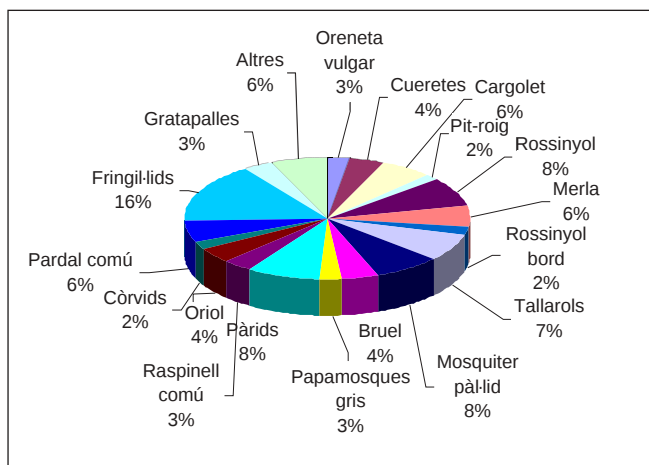

Figura 5. Comunitat ornitològica del bosc de ribera amb conreus de regadiu (Vall d'Horta) durant la primavera.

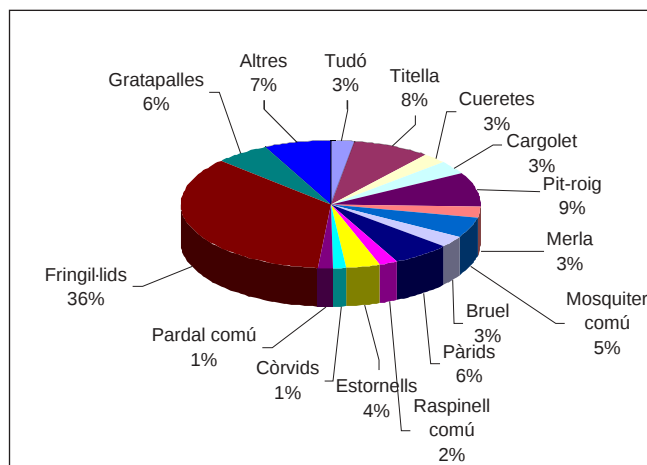

Figura 6. Comunitat ornitològica del bosc de ribera amb conreus de regadiu (Vall d'Horta) durant l'hivern.

tratificats i desenvolupats. Així doncs, el major nombre d'ocells s'assoleix en alguns boscos de ribera (11,7 - 20,7 mosqueters/10 ha), a les pinedes de pi blanc amb alzinar (14,1 ocells/10 ha) i a les pinedes de pi roig i pi pinassa (11,9 ocells/10 ha).

El mosqueter groc petit

El mosqueter groc petit és una espècie nidificant a la Catalunya humida i és més escàs a les zones baixes. És més abundant als boscos ombrívols i frescals de zones muntanyoses, preferentment rouredes i boscos caducifolis, per contra escasseja a fagedes, pinedes de pi roig, avetoses i boscos de pi negre (Muntaner *et al.*, 1983).

Figura 7. Mosquiter pàl·lid (*Phylloscopus bonelli*). Extret de l'*Atles dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra*. Ed. Ketres.

El mosquiter groc petit nidifica a la part nord-est d'Espanya i és especialment abundant a l'hivern quan arriben gran quantitat d'exemplars del centre i nord d'Europa. Els primers migradors postnupcials arriben a mitjan agost, però el gruix no arriba fins a l'octubre i el novembre. Els darrers hivernants no se'n van fins al març o començament d'abril.

A Sant Llorenç del Munt prefereix per nidificar les zones més baixes del Parc i és en aquestes zones on assoleix els màxims poblacionals. És més abundant en els ambients més humits i boscosos del Parc, com algunes pinedes de pi blanc amb alzinar, alzinars, pinedes de pi roig i pi pinassa i rouredes de roure de fulla gran. Durant l'hivern substitueix el mosquiter pàl·lid i s'instal·la en grans quantitats en els sots fluvials.

Abundàncies

No es tracta d'una espècie gaire abundant a Espanya, es calcula que només hi ha algunes desenes de milers de parelles reproductores (De Juana i Varela, 2000). A la zona de Sant Llorenç del Munt i l'Obac és més abundant als boscos de pi blanc i alzina amb brolla on assoleix les màximes densitats (2,4 mosqueters/10 ha) durant l'època de reproducció. És molt més escàs en altres menes de bosc com les rouredes de roure de fulla gran (0,7 ocells/10 ha), els alzinars muntanyencs (0,7 ocells/10 ha) i les pinedes de pi roig i pi pinassa (1,2 ocells/10 ha). Per nidificar defuig les zones obertes i els boscos de ribera on pràcticament és inexistent. Per contra és als boscos de ribera on s'assoleixen les màximes densitats durant l'hivern, que arriben als 20,9 mosqueters/10 ha a la Vall d'Horta. Altres ambients on també són abundants durant l'hivern són els boscos d'alzina amb pi blanc i conreus (11 ocells/10 ha) i les pinedes de pi roig i pi pinassa (8,4 ocells/10 ha).

Taula 3. Densitat de mosqueters comuns a la primavera i a l'hivern (ocells/10 ha) al P.N. de Sant Llorenç del Munt.

Mosquiter groc petit (*Phylloscopus collybita*)

Ambients Sant Llorenç del Munt	Primavera	Hivern
Alzinar muntanyenc	0,7-1,6	0,7
Alzinar amb pi blanc+conreus	1,4	11
Pineda de pi blanc amb alzinar i brolla	2,4	2,4
Pineda de pi roig i pinassa	1,2	8,4
Roureda de fulla gran	0,7	0,7
Bosc de ribera i conreus de regadiu	—	15,7-10,6
Bosc de ribera i conreus de secà	—	6,9
Bosc de ribera i alzinar amb pi blanc tram llarg	1,8	20,9

Bibliografia

- Antúñez, A.; Vargas, J.M.; Pleguezuelos, J.M. (1989). «Análisis biogeográfico de las comunidades de aves de los bosques de Abies pinsapo», *Acta biol. mont.*, 9: 217-224.
- Ballesteros, Tomàs; Degollada, Arturo (1996). «Estudi de l'avifauna del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt». Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona. Informe inèdit.
- Ballesteros, Tomàs; Degollada, Arturo (1997). «Estudi de l'avifauna a les serres de Cardó i del Boix». Direcció General de Medi Natural Generalitat de Catalunya. Informe inèdit.
- Carrera, Enric (1983). «Mosquiter pàl·lid *Phylloscopus bonelli*». Muntaner, J.; Ferrer, X.; Martínez-Vilalta, A. (eds.) *Atles dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra*. Barcelona: Ketres ed. Pàg. 224-225.
- De Juan, Eduardo; Varela, Juan M. (2000). *Guía de las Aves de España, Península, Baleares y Canarias*. Lynx Edicions.
- Del Moral, Juan Carlos (2001). «Programa Sacre 2000, primeros datos significativos». *La Garcilla* núm. 110: 34-37.
- Ferrer, Xavier; Martínez, Albert; Muntaner, Jordi (1986). *Ocells. Història Natural del Paísos Catalans*. Enciclopèdia Catalana, S. A.
- Hernández, A. (1997). «Mosquitero Papialbo». Purroy, J. (ed.) *Atles de las Aves de España (1975-1995)*. Barcelona: Lynx Edicions. Pàg. 426-427.
- Muntaner, Jordi; Ferrer, Xavier; Martínez, Albert (1983). *Atles dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra*. Editorial Ketres.
- Oró, Daniel. «Contribució al coneixement dels ocells nidificants al Corredor». *I Trobada d'Estudiosos del Mont-negre-Corredor*: 85-90.
- Purroy, Francisco Javier (1974). «Contribución al conocimiento ornitológico de los pinares pirenaicos». *Ardeola*, 20: 245-261.
- Sánchez, A. (1991). «Estructura y estacionalidad de las comunidades de aves de la Sierra de Gredos». *Ardeola*, 38: 207-231.